

Modrá Lanovka

~ ČASOPIS O TATRÁCH ~

číslo 2. Zima 2023

Z TATIER vyráža fotiť pre svetové magazíny

Michaela
Škovranová
rozhovor

str. 2

S bábätkom výškovo
vystúpali Everest – str. 6

Jaro Michalko objavuje
divoký Kazachstan – str. 8

Do Poliankova
dorazili vláčiky – str. 11

Oživil legendárny
bežecký klub – str. 12

Príloha – 8 strán navyše
„Kopce, ktoré nás spájajú IV“

Tatry mohli byť
osemtisícovkami – str. 14

Z Tatier vyráža fotiť pre National Geographic

MICHAELA ŠKOVANOVÁ
prezrádza tipy, ako fotiť divú prírodu

Foto: Dave May

Mnohí milovníci fotografie si všimli prácu austrálskej Slovenky Michaely Škovranovej pre National Geographic, či hnutie Greenpeace.

Málokto ale vie, že kým vyrazí na svoje foto-projekty, baterky si v lete nabíja práve u nás v Tatrách. Využili sme príležitosť a porozprávali sa. Bolo o čom :)

Tvoje spojivko s Tatrami je celkom zaujímavé. Dá sa povedať, že tu máš korene?

Dedo pochádzal od Popradu. Ja som ako dieťa vyrastala v Bratislave, potom od trinásť-tich v Austrálii. Keď sa otec vrátil na Slovensko, zakotvil v Tatranskej Lomnici. Keď navštívim rodinu, ocitnem sa v Tatrách.

Sú Tatry akýmsi tvojim základným táborom tu na Slovensku?

Áno, dokonca smelo poviem, že tu najradšej trávim čas. Už len napríklad taký prvý deň, keď vidíš toľko srniek, je to zážitok. Aj viacero Austrálcov mi hovorí, že v Tatrách sa im veľmi páči.

Čím ich zaujali?

Množstvom zvierat, medvede, kamzíky, a tiež fakt, že to všetko tak rozmanité z prírody je koncentrované na jednom malom mieste.

O tom hovoria aj ľudia z Álp, že stačí prejsť menej, aby videli viac. Hrá úlohu i to, že v Austrálii veľké hory nemáte?

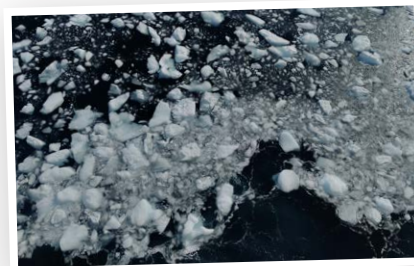
Určite, skôr len kopce. Lákadlom pre Austrálcov sú aj hrady a historické mestečky, lebo doma ich nenájdu.

V Tatrách je to pre teba totálna dovolenka a vypnutie, že fotoaparát zamkneš do skrine, alebo aj fotíš?

Nezamykám, fotím! Fotenie je pre mňa zába-va. Každý deň, už aj preto, že si vychutnávam pre fotografa úžasné európske svetlo. V Austrálii je to pre fotografov so svetlom náročnejšie.

To znie pre laikov dosť odborne, vysvetlíš to viac?

V Európe slnko svieti nižšie z oblohy, tým pádom vrhá dlhšie a krajšie svetlo. Austrálske svieti naopak, akoby priamo zhora, tým je pre fotografa ostré. Z tohto pohľadu sa tu fotí ľahšie. Dráha slnka v každom mieste Zeme je určená zemepisnou šírkou.

Celkovo si tu ale pod štítmí oddýchneš?

No, vieš ako to je, keď sa stretne celá rodina (smiech ...). Ale áno, nepracujem, je to oddych.

Čo fotíš v Tatrách?

Tatry samotné, ani netreba ísť hore. Snímky štítov sú pre mňa krásne aj zdola. A keď prechádzam lesmi, rada fotím les.

Z fotiek Tatier bude nejaký projekt, alebo si ich fotíš len tak sama pre seba?

Pre seba, ale uvidíme, človek nikdy nevie. Rozprávali sme sa s múzeom jaskyniarstva

Ladovce v Antarktíde Michaela natáčala pod vodou, aj na povrchu. Foto: Foo Poo Wen a Dave May

KTO JE MICHAELA ŠKOVANOVÁ?

Žije v Melbourne, dovolenky trávi vo Vysokých Tatrách. Špecializuje sa na fotografiu prírody, vrátane podmorského sveta. Fotí pre National Geographic, New York Times, Time Magazine. Vedie fotografické kurzy. Vystavuje, získala niekoľko ocenení, zaradili ju na Zoznam PhotoBoite's 30. Zaujala prvým priamym prenosom spopod morskej vody v Austrálii.

Fotenie v extrémnych podmienkach zahŕňa napríklad mráz a nosenie techniky. Odmenou sú krásne snímky.

v Liptovskom Mikuláši, že urobíme výstavu mojich snímok z Antarktídy, možno vznikne aj niečo s Tatrami.

NATIONAL GEOGRAPHIC

Fotíš a natáčaš aj pre známy National Geographic. Je to veľká vec pre fotografa, alebo len my laici si to tak predstavujeme?

Ale áno, pre mňa veľká vec. Fotografie pre NG fotia na voľnej nohe, na báze projektov. Buď zavolajú nám, že chcú niečo, alebo my im, že máme nejaký nápad.

Ako začne spolupráca s NG?

Ja som išla v roku 2017 do USA im prezentovať moje práce, zapáčili sa im, vybrali ma.

Čo ich zaujalo?

Fotky z Antarktídy a potom fotenie podmorského sveta. Zaujala ich moja špecializácia na prírodu a fotenie pod vodou.

Potešilo ňu to vtedy?

Áno! Veľmi ... (úsmev). Práca pre nich mi potom otvorila dvere aj k ďalším projektom, ľudia a organizácie sa začali ozývať.

Do Antarktídy si sa ešte vrátila. Zarezoval projekt Objavte Antarktídu (Uncover Antarctica). Opíšeš ho?

Malo to dve roviny, išlo o komerčnú spoluprácu National Geographic s výrobcom mobilov OPPO. Cieľom bolo urobiť náhľad na fascinujúcu prírodu Antarktídy, zvieratá, pobrežie, život

pod vodou a zároveň ukázať, že tá krása sa dá zachytiť aj mobilom.

Dá sa tá snímka niekde vidieť?

Na Youtube je voľne prístupný samotný 2,5-minútový film a tiež druhé video BTS „Zábery z natáčania“ (z angličtiny Behind the Scenes).

Poznámka: Do Google stačí zadať „Uncover Antarctica – National Geographic“ a razom sa objavia obe videá.

Je to tak? Dajú sa mobilom urobiť pekné fotky, dokonca film?

Áno, to bol účel povedať ľuďom, že keď chcú niečo pekné zachytiť a skúsiť, nemusia si ísť hneď kupovať techniku za tisíce eur. Dnes máme telefón stále so sebou a ak sa zjaví niečo, čo stojí za to, môžeme fotiť.

FOTIŤ MOBILOM: TRI ZÁKLADNÉ TRIKY

Treba sa pri fotení mobilom niečo špeciálne naučiť?

Základy určite, vlastne stačí vedieť najmä tri veci, ktoré dokážu výsledok veľmi zlepšiť.

Podme na ne. Pri fotení mobilom si tiež nastavuješ manuálne čas a clonu?

Práve že nie. Výhoda je, že to fotenie môže byť jednoduchšie. Prvou vecou je fotiť v dobrom svetle, to je polovica výhry.

Osvojeniu základov svetla pri fotení sa teda nevyhne ani pri mobile. Čo potom?

To, čo pri fotení mobilom možno veľa ľudí nerobí, je zaostrováť snímky, v tomto prípade jednoduchým dotykom daného bodu na displeji. Potom ... (názorne ukazuje na svojom telefóne ...) takto jednoducho (potáhuje po displeji paličkou) si nastavíme expozíciu snímky, volíme tmavšie, či svetlejšie odtiene.

Teda „len“ tieto tri veci vedia fotografie zlepšiť?

Áno. Možno by som ešte ako štvrtý bonus poradila vždy rešpektovať parametre fotoaparátu, nerobiť s ním nič, na čo nie je stavaný. Ak napríklad nemá tri vstavané objektívy, netreba používať digitálny zoom. Radšej k objektu fotenia choďte bližšie, alebo ho jednoducho odfoťte z diaľky.

ANTARKTÍDA

V BTS videa o Antarktíde zábery pod vodou fotíš telefónom, uchytenom na paličke z člna. Tam by sa asi nedalo potápať?

Ale ba, pri mojej prvej ceste som sa potápala aj v mori. Tá voda nebude zimnejšia, ako

Aj mobilom vznikajú pôsobivé snímky. Michaela nás naučila pár trikov.

v tatranských potokoch na jeseň, či v zime, možno o ten jeden stupeň, lebo je slaná. S dobrým oblečením človek vydrží hodinu.

Prečo toľkokrát Antarktída?

Asi neprekvapím odpoveďou, ale je to jedno z mála miest na Zemi, ktoré je stále minimálne dotknuté prítomnosťou človeka, úplná divočina.

Okrem fotiek aj filmuješ. Ako vnímaš ten rozdiel?

Sú to spojené nádoby, ale s filmom je viac roboty. Treba pri ňom viac rozmýšľať, nech ide aj o krátke dvojminútové video. Scény sa v ňom menia každých 5 sekúnd, zakaždým ide o iný námet, miesto, záber.

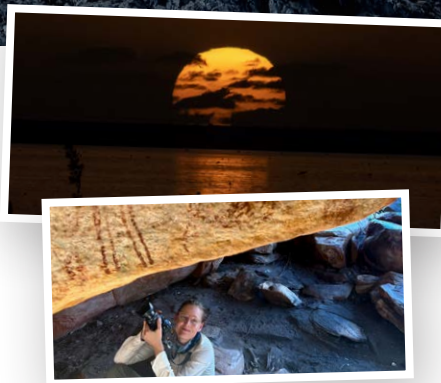
Poznáš tú klasickú otázku ..., Canon, alebo Nikon?

(smiech ...) Mám viac fotoaparátov viacerých značiek, ale najviac fotím na Olympus, aj keď sa teraz premenovali na OM SYSTEM, priamo s nimi spolupracujem od roku 2015. S nimi som robila viacero projektov, vrátane prvej cesty na Antarktídu.

S National Geographic robíš aj výlety pre ľudí. O čo ide?

K nim sme pozvaní viacerí ako experti pre svoju oblasť. Ukazujeme, pomáhame, učíme ich, v mojom prípade ako fotiť.

Michaela natáča žraloka piesočného, známeho vycerenými zubami. Foto: Tim Charody

Nádherne a mystické Kimberley.

Kde všade chodíte?

Teraz ma čaká Japonsko a Vietnam, Borneo, Indonézia a Palau.

ZÁCHRANA ŽRALOKA

Pozrime sa na pár tvojich projektov. Zaujali ma zábery pod vodou pri slávnej Opere v Sydney. Nepovedal by som, že práve tam nájdeme čulý podmorský svet.

O to práve išlo, ako tam ten život navrátiť. Pri výstavbe mesta sa veľa z podmorskej prírody zničilo, preto začali pri opere tvoriť akýsi umelý útes zo železa. Aby tam mnohé morské živočíchy znova našli domov.

Podarilo sa?

Áno, to sme chceli zachytiť a dať vedieť. Biológovia vo filme spomínajú druh miestnej chobotnice a jednej ryby, ktoré tam neboli a zrazu sa objavili.

Túto snímku, ako aj iné videá a fotografie nájdete na Michaelinom webe www.mishku.com. Ďalšie fotky na [Instagram.com/mishkusk](https://www.instagram.com/mishkusk)

Pri brehoch Tongy „nafotila“ vráskavca dlhoplútvého. Považuje sa za jednu z najkrajších veľrýb planéty.

Z ciest na južný kontinent vznikla aj výstava pre galérie.

Jeden film je o žralokovi piesočnom. V ukážke na webe vidno, ako popri ňom pokojne plávaš. Nebála si sa?

Aj to vystihuje jeho myšlienku. Tento žralok má svojsky vycerené zuby, že ich stále vidno a tým mnohým navodzuje hrôzu. V skutočnosti je ale pre ľudí neškodný druh. Rybári zase tvrdili, že im kradne ryby. Kvôli tomu sa dostal v 70-tych rokoch 20. storočia na okraj vyhynutia. Filmom sme chceli tieto pomýlené predstavy dať na pravú mieru.

To mi pripomína nedávnu medvediu psychózu na Slovensku, mnoho ľudí ich chce strieľať, pritom odborné argumenty nie sú tak jednoznačné.

Niečo som o medvedoch počula, nepoznám ale podrobnosti. Tomuto žralokovi hrozilo vyhynutie, teraz je veľmi chránený. Odhaduje sa, že pri východnom pobreží Austrálie môže žiť dnes 2000 kusov.

Fotíš aj pre New York Times, to tiež znie zaujímavé.

Je to zase niečo iné. Robia viacej tém, ale kratších a rýchlejších, klasický rozdiel medzi novinami a TV. Znova som sa niečo naučila a bola to zmena.

FASCINUJÚCE KIMBERLEY

Často spomínaš fotenie v Kimberley. Priznám sa, o tom mieste som predtým nevedel. Čím Ťa zaujalo?

V Austrálii je to jeden z najmenej zasiahnutých regiónov človekom, vzdialený od miest a relatívne izolovaný. Na ploche 420-tisíc km² tam žije len 34-tisíc ľudí. Takmer všetci sú pôvodní obyvatelia Austrálie. Dá sa tam ísť, ale treba povolenie. Čo tam človek nájde, vyráza dych.

Čo také...?

Okrem samotnej prírody, skál, pobrežia napríklad aj nástenné maľby. Fotila som jednu spred 20-tisíc rokov a jednu „novšiu“ spred 6 000 rokov. Sú to vyslovene umelecké diela s duchovným odkazom. Fascinujúce je, že ich maľovali priami predkovia ľudí, čo tam žijú teraz. Vieme, že ich maľovali ľudia na to už vyškolení. V Kimberley ide o najstaršiu starobylú kultúru na svete, ktorá prežila dodnes.

Do tretice, robíš veci pre Greenpeace. O čom je táto práca?

Fotím a točím pre ich kampane. Kvôli jednej som bola dokonca aj v spomínanom Kimberley.

Je tam nejaký problém?

Jeden koncern tam chce ťažiť zemný plyn. Potreba toho je ale otázná, lebo štát by získal málo. Všetok plyn ide na export, zarobila by v podstate len firma. Tým, že ľudia Kimberley až tak nepoznajú, z pohľadu politikov je tam málo voličov, chceli sme zdokumentovaním oblasti ukázať Austrálii, aké nerozumné by to bolo všetko ohroziť ťažbou.

Majú tieto kampane efekt?

Niekedy býva ťažké dostať tému do médií, niekedy sa ale chytí. Pomáha, že Austrálčania teraz problém životného prostredia vnímajú citlivejšie.

Čo to spôsobuje?

Mnohí na vlastnej koži zažili veľké požiare a záplavy, o akých predtým nechyrovali. Keď niekomu zhorí dom, je to zásah do života. Zmena klímy je už potom niečo hmatateľné.

Sú teda veci „tam dole“ na dobrej ceste?

Áno, ale niektoré sa už nenapravia. Austrália drží rekord v počte vyhynutých cicavcov. Stále sa objavujú nejaké tlaky, najnovšie napríklad na ťažbu plynu frackingom. Pre Austráliu je to problém, lebo máme málo vody.

Máš po kampani, ak má na vec vplyv, dobrý pocit?

Áno, ja ale nevidím problém v jednotlivcoch, ak si napríklad kúria plynom, skôr ako vec veľkých firiem a vlád, ako tie veci nastavia.

AJ JEDNOTLIVEC DOKÁŽE VEĽA

V každodennom živote si zmenila nejaké veci, ktoré ovplyvnia rýchlosť klimatickej zmeny?

Ja verím, že veľa zmôžu práve drobné rozhodnutia jednotlivca. Vyberám si, akú elektriku kupujem, tú z obnoviteľných zdrojov. Pri sporení na dôchodok v dôchodkových fondoch zase tie, ktoré klímu nezhoršia.

Nesporila by si si teda cez fond, ktorý by investoval do ťažby plynu v Kimberley?

Áno, tak som to myslela (úsmev...).

Ako relaxuješ?

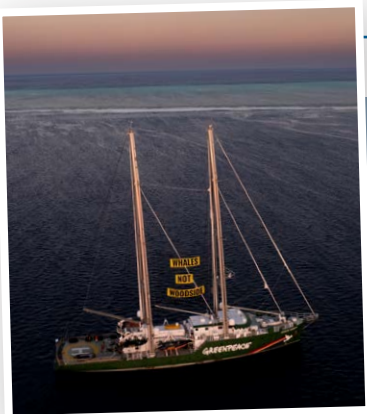
Rada chodím do galérií, najmä, ak v nich nájdem iné formy umenia ako fotografiu. Tiež sa vraciam do hudby. Nakoniec sa tie zážitky i tak spoja s fotografiou, je ale dobré zažiť všeličo iné.

Spomínajúc hudbu, dáš nejaký tip, čo máš veľmi rada?

Maxa Richtera, skladá takú modernú klasiku. Je pre mňa krásne, keď sa zide viac nástrojov naraz.

Ak má niekto 16 rokov, alebo hoci aj 40, či 50 a chce hlbšie preniknúť k fotografii, čo by si mu poradila? Ako na to ísť?

Zhodou okolností mentorujem 6-mesačný fotokurz a je tam aj veľa 40-ročných ľudí, preto sa netreba báť začať v hocikakom veku. Sú tam rôzni ľudia rôznych zázemí, od univerzitného profesora po ľudí bežnejších povolání, ale späť k otázke, ...

Práca pre Greenpeace a jeho kampane. Keď fotografie vedia meniť veci.

Austrálsku zimu Michaela trávi v Tatrách.

... áno, ...

Odporúčam začať najskôr viacero projektov pre seba, veľa fotiť a v rámci nich objaviť vlastný štýl. Keď ho máte, ísť s ním von. Lebo časopisy, médiá, galérie chcú niekoho s vlastným štýlom. Ak niekoho potrebujú, nezaujímajú ich ani tak, pre koho ste už fotili, aké zákazky, ale chcú vidieť vaše súkromné práce. To svoje, čo prinášate svetu, je najdôležitejšie.

Máš aj nejaký tip číslo 2?

Áno, treba samozrejme zvládnuť aj technickú stránku fotografie. Potom môže byť dobré naučiť sa robiť viac vecí, popri fotografii aj videá a texty. Dnes mnohí chcú od teba takýto balíček.

Baví ňa z toho všetko?

Áno, aj píšem, ako pri videu, našla som sa v tom, že robím krátke texty, krátke videá. Keď sa pýtaš, napadla ma ešte jedna vec.

Aká?

Keď som išla do USA, mala som v hlave to ich heslo, že všetko je možné ako nejaké kliše, poveru. Prekvapilo ma ale, že oni naozaj tak fungujú. Keď som utrúsila taký nápad o priamom

Austrálsky ladeným záberom Michaelu odfoťil kamarát Andy Hatton.

prenose spod morskej hladiny, oni hneď začali konať. Ten prístup ma inšpiroval, všetko sa dá.

Na webe spomínaš fotenie svadieb. Tu si spomínam na jedného fotografa, ktorý hovorí, že svadbu by nefotil, lebo je to náročné.

Na začiatku som robila veľa vecí, aj portréty, aj svadby. Tak sa človek učí a bolo to pre mňa zaujímavé. Svadobné fotky boli možno menej štylizované, viac akoby dokumentárne, zachyťovali, aká tá svadba bola.

Aké máš najbližšie plány?

Pripravujem tlačенú knihu s fotkami z Antarktídy. Považujem za dôležité mať fotky vidieť aj na papieri, ohmatať ich, nie len na obrazovke. To hovorím aj na kurzoch, určite si vaše fotky dajte vytlačiť na papier. Preto i rada kupujem aj knihy fotografií.

Podobne uvažuje aj Modrá Lanovka. Mohla byť len na webe, ale verí, že na papieri má zážitok z príbehov iný rozmer.

Áno, je to tak.

V Tatrách so sestrou Alexandrou. Aj ona je vášnivá a dobrá fotografka. Foto: Samuel Schmidt

S ročnou Romankou dvakrát výškovo vystúpali Everest

Zuzana a Rado Tengyovci opisujú nezvyčajné spojenie hôr a rodičovstva.

Keď sa Zuzane narodila dcérka Romana, povedala si, že jej ukáže, čo má najradšej. Vynesie ju na vrcholy a tatranské chaty. Keď mala štyri mesiace, ocitli sa prvýkrát na Popradskom plese. Do jej druhých narodenín stihli vystúpiť na predsavzatých 50 vrcholov.

Spolu tak „dali“ 22-tisíc výškových metrov, čo znamená 2,5 výstupov na Mount Everest! Nohami nachodili 487 kilometrov. 54 výstupov im zobrало 146 hodín.

Dnes Zuzana Tengyová vidí svoju „nosičskú výzvu“ aj z iných uhlov. Pôvodne skôr z voľnočasovej výzvy sa vyklulo niečo i s presahom na rodičovstvo. Zuzana verí, že intenzívny pobyt dieťatka v horách v dobrom ovplyvní jeho ďalší život.

Z Tatranskej Javoriny

Zuzana prežila detstvo na dvoch horárňach v Tatranskej Javorine, azda v tej najdivokejšej

prírode, ktorú v krajine máme. To ovplyvnilo jej vzťah k horám. Ako ale dostala nápad 50-krát vystúpiť s rastúcim bábätkom na kopce?

„Výzva ňa prinúti chodiť von“

„Keď sa malá narodila, začala som ju nosiť v šatke. Chýbali mi hory, tak som také vymyslela,“ spomína na chvíle spreď dvoch rokov. Výzvu si pre seba nazvala „Nosičská päťdesiatka“. Cieľom bolo vystúpiť na 50 vrcholov, alebo tatranských chát.

Bola to i pomôcka, ako sa prinútiť pravidelne vypadnúť do prírody. „Bez takého záväzku by som určite mnohokrát ostala doma,“ hovorí.

Zuzana Tengyová s dcérkou Romankou.

Presné podmienky

S manželom Radom si stanovili podmienky. Vrcholov musí byť 50. Hore kopcami Romanku na šatke, alebo ergonomickom nosiči nesie iba Zuzana. Späť dole Rado. Cestou hore Romanka môže byť aj na rukách, časť trasy ísť po svojich, v nosiči na hrudi, alebo na chrbte mamy. Zuzane nik s nosením Romanky nesmel pomáhať. 50 vrcholov bola treba zvládnuť do jedného roka. „Keď to mala byť výzva, musela mať pravidlá,“ spresňuje Zuzana.

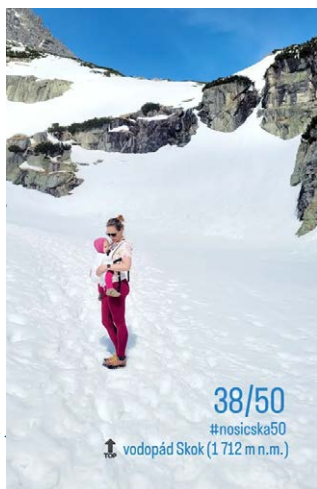
Rado presvedčal ...

Nakoniec od jedného kritéria predsa len upustili. Ukázalo sa, že za rok sa s malým dieťaťom vzhľadom na okolnosti bežného života na 50 kopcov vystúpiť nedá. Zuzana chcela výzvu zrušiť, manžel ju ale presvedčil, že pri roku ide o najmenej podstatné kritérium. „Dôležité je vylietť 50 vrcholov, aby bola Romanka v prírode, aby sme to zažili,“ hovoril jej vtedy.

Nie za každú cenu

Prioritou bola bezpečnosť a pohodlie dieťatka. To ovplyvnilo výber trás a dní s dobrým počasím. „Cieľom nebol športový výkon, že sa s malou vyberieme za každých okolností von, za sprievodu bleskov a hromov,“ vysvetľuje Rado. Preto nakoniec vypustili aj niektoré dlhé trasy, ako Téryho chata, či tú pri Zelenom plese.

Na chatách a vrcholoch už od mala.

Tengyovci veria, že pobyt vo výškach už v útlom veku Romanke prospeje na dlhé roky dopredu.

Od Ďumbiera cez Skalnaté po Alpy

Napriek tomu je mapa ich päťdesiatky obdivuhodná. S ročnou Romankou v nosiči vyšli okrem iných na Ďumbier, Kráľovu hoľu, Kozí Kameň, Ostrý Vrch, Kopské sedlo, Geravy, Havraníu skalú, Vodopád skok. Z chát sa im podarilo Skalnatá, Zbojníčka, Bilíkova, Zamkovského, Plesnivec, Sliezsky dom, ale aj Češka koča v Alpách. Nakoniec to všetko zvládli za rok a pol so štyrmi bonusovými výstupmi.

Turisti ich povzbudzovali

Rodinku si na horských chodníkoch všímali okoloidúci. „Hviezdu bola Romanka, ľudia sa jej prihovárli, hovorili jej, aká z nej bude turistka,“ spomína Zuzana. Zaujali aj Rado, lebo v šatkovom nosiči, kedy je dieťa „prilepené“ na tele rodiča, veľa mužov u nás zatiaľ deti nenosí.

Rastie dieťa, rastú nároky na kondičku

Ako Romanka rástla, rástli aj požiadavky na fyzický výkon. „Ku koncu po 50. vrchole, keď Romanka presiahla váhu 11 kíl, sme sa dostali na limit. Tri hodiny do kopca je už tak, tak, cítim chrbát,“ zveruje sa Zuzana.

Detaily nech vás neodradia

Ak by nejakých rodičov nápad inšpiroval,

Zuzana ich povzbudzuje: „Ak deti nosia v nosiči, je to možnosť, ako niečo pekné zažiť.“ Prekážka podobných aktivít podľa nej sú obavy rodičov, ako zvládnu technické záležitosti.

Ako dať dieťaťku najesť, či ho budú mať kde prebaliť a podobne. „My zisťujeme, že neriešiteľné problémy neprichádzajú, veci idú hladko. Malú sme vedeli prebaliť na lúčke, čistine, pri kosodrevine. Plienku sme zbalili do vaku a išli ďalej,“ dodáva Zuzana.

Spánok v šatke

Túry časovo prispôbovali hodinám, kedy Romanka zvykla spať. „Časť cesty tak prespala v nosiči, čo bolo fajn,“ spresňuje Rado. Ak sa prebudila, hrali sa s ňou rôzne hry, neskôr učili napríklad názvy vecí, ktoré videli na ceste.

Doterajších záľub sa nemusíte vzdávať

Podobne to Tengyovci vnímajú i s väčším formátom obáv. Ako by sa tie dnes v rodinách kumulovali. „Mnohí po narodení dieťaťa radšej nejdú do hôr, necestujú lietadlom, do zahradničia, pre prípad, čo ak sa niečo stane. My skúsime myslieť pozitívne,“ hovoria. Je im blízky prístup, že dieťa nemusí byť prekážkou dovedajších aktivít rodičov. Stačí ich len trochu uspôboiť.

Obrovská radosť

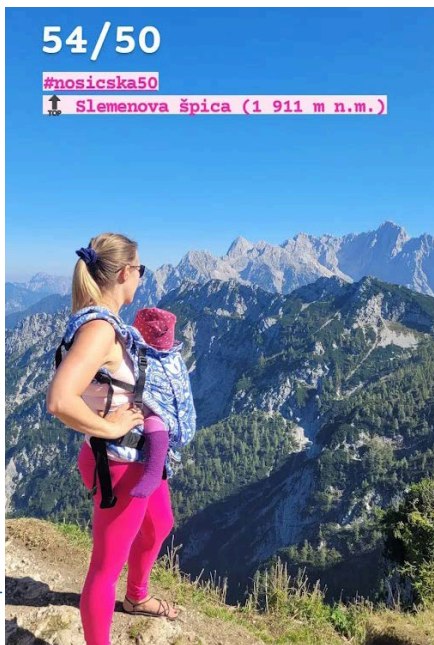
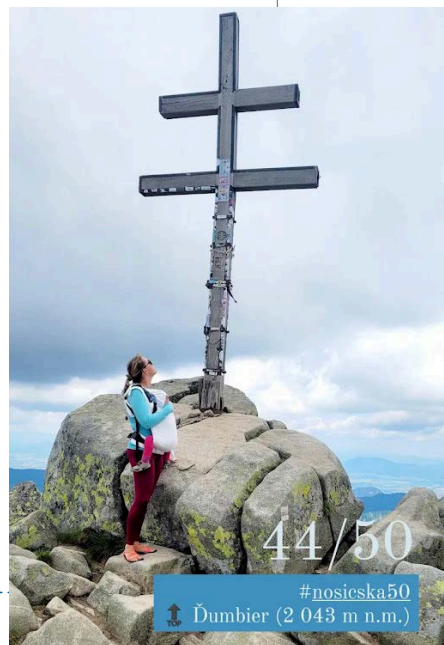
Keď Zuzana dosiahla 50. výškový bod, pocítila radosť. „Najviac z toho, že za tých 500 kilometrov som ani raz nezakopla, nenastal pád, úraz, ...,“ hovorí. Rado dodáva, že do výzvy samozrejme vstúpili s určitou prípravou. „Kým sme sa vybrali do hôr, mali sme s Romankou nanosené kilometre v byte, na sídlisku.“ Treba tiež dodať, že Zuzana má Tatry prechodené a možno ju považovať za skúsenú turistku.

Vníma zvuky okolia

Manželia hovoria, že 150 hodín strávených v horách najviac pomôže Romanke: „Možno ani nevieme, ako presne, ale myslím, že veľmi. Azda je lepšie ísť s ňou 50-krát do hôr ako do hráčkeho kútika v meste.“ Zuzana pripomína zistenia psychológov o tom, že prvé tri roky dieťaťa sú pre jeho ďalší život kľúčové. „To, aké zvuky vtedy počúva, čo zažíva, ako sa cíti. Ona si v dvadsiatke nebude pamätať, že bola s nami na „Zbojníčke“, ale to, že sa v tej chvíli nejaká dobre cítila, ovplyvní mnohé. Ako bude vnímať ľudí, reagovať, žiť,“ myslí si.

Dvojica sa zhoduje, že rodičovstvo je každodenná drina, ale stojí za to. Ako Tatranci doňho zaradili aj túto nosičskú päťdesiatku.

Ergonomický nosič má oproti klasickému výhodu. Romanka bola bližšie k otcovi a mame.

Tatranca očaril divoký Kazachstan

Horský vodca
Jaro MICHALKO
objavuje pohorie Ťanšan

Jaro Michalko a Julija Poljakovová.

Činnosť horského vodcu nezahŕňa len vodenie na Gerlach. Vyráža aj na ďaleké cesty. O jednej takejto, ktorá ho chytila za srdce, nám porozprával Jaroslav Michalko z Novej Lesnej.

S klientmi sa vybral objavovať divokú prírodu pohoria Zailijský Alatau. Ide o severný výbežok majestátneho Ťanšanu, šiestych najvyšších veľhôr sveta. Jaro hovorí, že skutočnosť násobne prevýšila pôvodné očakávania. Nevie sa dočkať, kedy sa na miesto vyberie znova.

Ako vznikne u Tatranca myšlienka objavovať kazašské hory? Popud vzišiel od jedného z Jarových klientov, ktorý chcel skialpinisticky zlyžovať žľaby strednej Ázie, ale.... „Okrem tej športovej časti túžil spoznať i miestnych ľudí, ich kultúru, to, ako žijú,“ spomína Jaro Michalko.

Spoznať miestnych

Pre skialpinistov z Európy je v Ťanšane populárne napríklad Kirgizsko. „Tam ale väčšinou z letiska prídeš rovno k jurtám, ubytuješ sa, lyžuješ, a tak dokola. My sme chceli zažiť viac, ako len transfer, ubytovanie a lyže,“ pokračuje Jaro.

Čo urobí horský vodca, keď mu predostrú takéto želanie? Začne pátrať. Knihy, internet, kolegovia horskí vodcovia zo sveta poradia. Jarovi nakoniec vyšlo, že dobrým cieľom expedície by bol Kazachstan. „Mal som pred

očami rybie trhy, dedinky a krásne štyritisícovky a doliny,“ spomína.

Pomohla Júlia

Siahol po mapách, vytlačil si ich a naplánoval skialpinistické túry. Pri takýchto cestách je podľa Jara dobré osloviť miestnych kolegov. „Ty si môžeš niečo z kancelárie zo Smokovca naplánovať, ale nevieš o všetkom, o detailoch. Ideš do úplne neznámeho prostredia s inými zvykmi a pomermi,“ vysvetľuje.

V Kazachstane preto kontaktoval sprievodkyňu Juliju Poljakovú. Ukázala sa pre hory veľmi šikovná a zanietená. Jarove trasy odobrila, len ich vyšperkovala drobnými zmenami. „Tu odporučila jeden úsek zmeniť za iný kvôli bezpečnosti, inde zase kvôli zaujímavému miestu,“ hovorí.

Zbližovala ich ruština

Z Júlie sa navyše vyklúla výborná kamarátka do partie. „Dodnes sme v kontakte, píšeme si,“ prezrádza Jaro, ako to medzi horskými vodcami vo svete funguje. V Kazachstane komunikoval najmä po rusky. „Jednak ťa to viac zblíži

„Famózne“ žľaby.

s miestnymi a bola by tiež škoda nevyužiť možnosť si zo zaprášenej ruštiny mnohé precvičiť.“

Rozmanité ako New York

Výprava sa začala pristátím v dvojmiliónovej kazašskej metropole Alma-Ata. Už mesto bolo veľkým zážitkom. „Je kozmopolitné, žije tam cez sto národností, od Kazachov, Rusov, Číňanov, Indov, Kirgizov, Kórejcov, ... ,“ hovorí Jaro. Znamenalo to aj možnosť vyskúšať kuchyne rôznych národov.

Domáce šašlíky

Tým, že partia chcela spoznať krajinu hlbšie, miesto reštaurácií na hlavnej triede volila bočné uličky. Jaro hovorí, že nelutovali: „Možno si tam

Skialpinisti „vyšľapávali“ do výšok 3 000 až 3 400 metrov nad morom. Hore ich čakali úžasné výhľady.

Radost. Treba vysvetľovať, prečo sa ľudia „štvorú“ do hôr?

Krásna kazašská divočina, kde nestretné človeka.

našiel oproti nóbl podnikom, kde a tu masťnú škvrnku na obruse, ale jedlo bolo domáce, autentické, výborné!“ Ochutnali toho viac, deväťdňovej ceste napokon dominovali šašlíky. Ide o pôvodne kaukazské jedlo z mäsa, opekané na ražni v rôznych variantoch a príchutiach, v Kazachstane veľmi populárne.

Druhá výhoda Alma-Aty, ktorá zlákala Jara už pri plánovaní, je, že leží na úpätí samotných hôr. Na túry netreba cestovať dlhocižné hodiny, či dni. Slováci sa tak pustili hneď do toho, na čo prišli. Lyžovania.

Páčil sa im „skialp“ v Kazachstane?

Jaro odpovedá hlasné áno. Uchvátila ho divokosť prírody. „Ocitneš sa na pustých rozľahlých miestach, kde nestretné skoro nikoho. O to viac môže vnímať prírodu a vypnúť od civilizácie. Totálny relax.“ Tomu pomohla z pohľadu dneška ešte jedna úžasná vec. „Na mnohých miestach v horách nebol mobilný signál, vypnutie od starostí tak bolo dokonalejšie,“ smeje sa.

Čukor a famózne žľaby

Po športovej stránke partiu čakal „riadny“ fyzický výkon. V jednej doline ich čakal nezvyčajný cukrový sneh. Akýsi opak jemného prašanu

z Japonska, či Kanady. „Pri výstupe hore si sa zabáral aj pol metra do snehu, 1 200 výškových metrov sme išli vtedy až cez 7 hodín,“ spomína Jaro. Pomyslel si vtedy, že si mohol zobrať o čosi širšie lyže. Sú to ale prekvapenia, bez ktorých by život a výlety boli nudné.

Vrcholy dosahovali výšku okolo 3 200 metrov, potešili sa tak aj červené krvinky. „Skaly neboli extrémne, prirovnal by som ich k Západným Tatrám, ale žľaby geniálne, famózne, obrovské,“ ozýva sa v Jarovi hlas nadšeného skialpinistu.

Ivanova jurta

Časť dní strávili v jurte v úplnej divočine. Neviedla k nej cesta, dostali sa k nej na lyžiach. „Obkolesovala ju panenská a divá príroda, storočné stromy, bolo to ako sen,“ opisuje krajinu. Jurta im poskytla skúšku a úlohu vedieť sa uskromniť: „Priestor bol obmedzený, museli sme tam všetci fungovať pri jednom malom stolíku.“

Jurtu spravoval Rus Ivan, ďalšia z príležitostí spoznať miestnych ľudí. Pre partiu mal pripravené boršč, kávy, čaje. Jara zaujal jeho príbeh. Narodil sa pri Severnom ľadovom oceáne, postupne sa sťahoval na juh, až zistil, že jeho domovom sú hory okolo Alma-Aty.

Ivanova jurta.

Jaro stíhal objavovať sovietske veterány.

Nečakané príhody

Želanie spoznávať miestnych sa plnilo nad mieru. Jaro nezabudne na príhodu, ako museli nabalení lyžiarskou výstrojou chytiť posledný mikrobús. „Jeho kapacita bola asi desať ľudí, my sme sa vošli pätnásti. Znova sme sa ocitli medzi Kazachmi, ktorí sa dali s nami radi do reči.“

Jurta naučila partiu využívať priestor. Aj takto sa zblížujú Slováci s Kazachmi.

Na zimnom rybom trhu v Alma-Ata.

Cukrový sneh s nadmorskou výškou zvyšoval nároky na kondičku.

Zailijský Alatau zhora. Odmena za fyzický výkon.

Stredisko Šymbulak

Posledný deň si darovali lahôdku. Po výstupe na tritisícový Edelweiss z neho zlyžovali do Šymbulaku, prvého lyžiarskeho strediska, otvoreného v Sovietskom zväze. „V ten deň sme sa spustili viackrát,“ smeje sa Jaro. Zjazdovky začínajú vo výške 2200 metrov nad morom, rozvetvujú sa do 25 kilometrov tratí. „Páči sa mi, že z Alma-Aty je vzdialený len 25 minút autom. To je pre obyvateľov úplný luxus,“ hodnotí Jaro.

„Veľa ti to dá“

Jaro sa skialpinizmu v ďalekých krajinách v zime od februára do mája s klientmi venuje pravidelne. Hovorí, že ako horskému vodcovi mu to veľa dáva. „Posúva ťa to dopredu. Každé hory sú trochu iné, získavaš nové skúsenosti, zručnosti, informácie, ktoré nakoniec využiješ aj v Tatrách.“ Na túrach, ak majú ľudia záujem, im o iných pohoriach rád rozpráva.

Plánuje letnú cestu

Takto s lyžami bol už napríklad aj v tureckej Kapadokii, iránskom pohorí Alborz s mýtickou horou Damavand, Kirgizsku, Uzbekistane. Posledný Kazachstan ho láka zopakovať. „Či už v zime, lebo dolín a žlabov sú tam ešte stovky, alebo aj v lete. Tie kopce nad 4000 metrov na výstup sú veľmi lákavé,“ hovorí.

Takto sa pečie pravý kazašský chlieb. Chuti výborne.

POHORIE ZAILIJSKÝ ALATAU

Názov Zailijský Alatau, po anglicky Trans-Ili Alatau, určuje rieka Ili, „za“ ktorou je horský hrebeň Alatau. Ide o najsevernejšie a 200 kilometrov dlhé predhorie masívu Ťanšanu. Ten sa zase tiahne v dĺžke 2 800 kilometrov od Kirgizska po čínske Ujgursko. Najvyšším štítom Zailijského Alatau je Talgarský štít s výškou 4 973 metrov nad morom.

„Ľudia v horách sú rovnakí“

Ak Jaro povedal, že každé pohorie je niečím osobité, naopak, pri pohľade na ľudí v horách má opačný pocit: „Akoby boli všade rovnakí. Či sú to už Kazaši, Turci, Iránci, alebo Keňania pod Kilimandžárom, všade v nich vidím niečo spoločné. Lásku k prírode a veľkú chuť ju ukázať ľuďom, ktorí za ňou do hôr prídu,“ zakončil rozprávanie Jaro.

Do Poliankova dorazili vláčiky Ivana Hutláka

Z krásnych mašíniek si idú oči vyčítať najviac deti

Ivan Hutlák v Poliankove.

Pýtate sa, kam v Tatrách vyraziť mimo túry, či lyžovačky? Máte navyše so sebou deti a chcete ich zaujať? Máme pre vás tip!

Digitálna galéria Poliankovo v Tatranskej Polianke pripravila pre nás novú výstavu. Vláčiky, rušne, vagóny v rôznych podobách vystavuje fotograf Ivan Hutlák z Levoče.

Inšpirácie zo stanice

Výstava je pútavá vo viacerých smeroch. Začneme samotným fotografom. Hoci je Ivan z Levoče, pracuje ako výpravca na stanici tatranských električiek vo Veľkom Slavkove. K vlakom a Tatrám má teda viac ako blízko.

Inšpiratívna je jeho fotografická cesta. Je množstvo ľudí, ktorí si fotia pre seba, pre radosť. Avšak Ivan, bez toho, že by to bol jeho špeciálny plán, sa priblížil k životu profesionálov.

Naštartovali ho šípky

Hoci vraví, že fotenie je stále „len“ jeho koníček, o jeho fotografie je veľký záujem. „Áno, začal som v podstate náhodne jednou jesennou fotkou šípkového kríka, ktorá ma tak zaujala, že som začal fotiť viac,“ spomína. Na to poslal nejaké fotky do súťaže fotografie železničnej techniky vo Vrútkach a bodoval. Potom v ďalších a ďalších. Rád aj vystavuje. Po Dopravnom múzeu v Bratislave videli jeho fotky vďaka foto súťažiam aj v Prahe, Brne, Bruseli, Prešove.

Vyskúšal si aj novinársku fotografiu vo viacerých médiách. Najslávnejšia je azda snímka medveďa na koľajovom nástupisku v Smokovci z roku 2010.

Asi to bude práve Ivanovo oko, ktoré robí jeho fotografie tak žiadané. Lebo ako vraví, mať novšiu techniku nie je zatiaľ to jeho. „Začal som malým kompaktom, po vyčerpaní jeho možností s o čosi väčším, potom prišla zrkadlovka a tak idem pomaly ďalej,“ povzbudzuje ľudí, že na pustenie sa do fotenia nepotrebujú okamžite prístroje za tisíce eur.

Železničiar v každom z nás

Počas našej návštevy výstavy sme to videli na deťoch a rodičoch. Takmer v každom z nás sa ozve kúsok železničiara, vlaky nás jednoducho fascinujú. Ivan hovorí, že fotografia na vlakoch zachytí zaujímavé detaily, ktoré si na videu, či v reáli nevšimneme. „Ide napríklad o zábery pary, alebo svojrázne pozadia za lokomotívou,“ hovorí. Zámerne si na fotenie súprav vyberá netradičné miesta.

Pexeso, vlaková skladačka

Tomu, že vláčiky zvyknú veľmi zaujať deti, v Poliankove prispôbili podobu výstavy.

„Fotografie zámerne visia v menšej výške, máme tu pre deti aj vlakové pexeso, či drevenú skladačku s rušňom, kde sa vyhrajú do sýtosti,“ dodáva kurátor Poliankova Marián Aštáry.

Novinky i do budúcnosti

Nové výstavy sľubuje aj do budúcnosti: „Chceme, aby sa ľudia v Poliankove zastavili pri každej návšteve Tatier, preto tu chystáme vždy niečo nové.“ Po Malom princovi Elišky Podzimovej z leta sa do galérie pod Gerlachom s „interaktívnymi“ obrazmi vracia Ľubo Korenko. Avšak aj v stálej expozícii o Pavlovi Barabášovi, ktorá prináša 3D pohľad na jeho filmy, pravidelne pribúdajú novinky. Ak sa nám podarilo vás navštíviť na návštevu, Poliankovo vás rado privíta.

Marián Aštáry pre deti na výstave vláčikov pripravil aj doplnkové hry. Veľkou zábavou je toto drevené pexeso.

Ivanove snímky vlakov sú výnimočné. Vďaka nim bodoval aj v súťažiach Foto Rail, Amfo, či prestížnej európskej „CER Photography Contest“.

Miroslav Plichta so svojimi zverencami na pretekoch.

Oživil činnosť legendárneho BEŽECKÉHO klubu

Miro Plichta: Deti majú znova motiváciu vstávať ráno na tréning

Z pohľadu bežeckého lyžovania je ZŠ v Tatranskej Lomnici legendou. Vzišlo z nej viacero reprezentantov. Avšak po roku 2003 slávny klub náhle zanikol. Hrozilo, že ostane len v spomienkach.

Až sa do Tatier z Gemera prístahoval učiteľ Miro Plichta. Chopil sa príležitosti činnosť klubu obnoviť a .... podarilo sa!

Nejde len o bežky. Tento príbeh môže byť inšpiráciou i pre iné prerušené aktivity. Veci sa dajú napraviť.

Daniela Kotschová, Peter Bartoň, Michal Malák. Je možné, že ste tieto mená počuli v športových správach. Chodili na ZŠ v Tatranskej Lomnici, vzišli z jej klubu.

Pauza, hrozil zánik

Klub mal kredit. Dlhé roky ho viedol tréner a riaditeľ školy Michal Mlynár. Keď ale odišiel na dôchodok, klub zanikol. Cez dvoch starších žiakov ešte „dobiehal“ dva roky, potom ale prestal fungovať úplne na dlhých sedem. Pre tatranské deti to bol smutný úder.

Medzitým sa v Dobšinej učiteľ Miro Plichta s rodinou rozhodol o presťahovaní sa do Tatier. Pod štíty ich lákali aj športové možnosti. „Na to sa mi ozval kamarát Mišo Malák, že na ZŠ v Tatranskej Lomnici majú voľné miesto,“ spomína Miro.

Príležitosť?

Malák Mirovi naznačil, že by mohol pomôcť s oživením klubu. Zámer podporovala aj riaditeľka školy Lucia Baloghová. Miro sa na túto misiu hodil. Veď 15 rokov pretekal na bežkách, venoval sa im aj v diplomovke, bol kvalifikovaný tréner.

Ako bežec na lyžiach absolvoval na Štrbskom Plese vojenskú službu, po nej dva roky pôsobil ako asistent trénera juniorskej reprezentácie. „Všetky tieto etapy mi niečo dali, vojenčina najintenzívnejší tréning v živote, reprezentácia zase nové pohľady na metodiku tréningov.“

Klub poznal cez kamarátov

Minulosť zaniknutého lomnického klubu mu nebolo treba predstavovať. Jeho odchovancov ako Anka Mladoňová, Peter Bartoň, Mišo Malák poznal: „Pretekali a kamarátili sme sa spolu.“

Na pracovnú ponuku do ZŠ pristal, s tou na obnovu klubu ešte váhal: „Bolo to veľa zásadných zmien naraz. Nové bydlisko po 35-ich rokoch, nová práca, s manželkou sa nám práve

narodila dcérka Eliška. K tomu pridať štvrtú, časovo náročnú aktivitu, nuž rozmýšľal som.“

Manželka ho povzbudila

Rozhodol sa ale rýchlo. Manželka Stanka slúbila rodinnú podporu. Tú veru potrebuje, z voľného času musí ukrojovať riadny kus. Aj sa často smeje, že okrem trénera je v klube aj šófer, ekonóm, psychológ, servisman, fundraiser.

Ako naštartovať klub?

Najdôležitejší je záujem detí, s ním v Lomnici nebol problém. „Okrem volejbalu na škole nebol iný športový krúžok, i preto chuť zapojiť sa bola veľká,“ spomína. Druhou úlohou bolo zabezpečiť vybavenie. Zo starých čias ostali len dva páry bežiek. Pomáhali rodičia a iní nadšenci. „Miloš Varady nám z požičovne prvé dva roky požičiaval výstroj, tá nám pomohla v začiatkoch,“ hovorí Miro.

Náběhová fáza

Prvé dva roky zoznamoval deti so základmi. „Bežecká technika sa nedá osvojiť z večera

Aj trénovať treba. Ideálny vek začať je v druhom ročníku ZŠ.

Miro za mladých čias (vpravo) s kamarátkou Mišom Malákom a Stanom Holienčikom.

Preteky a súťaže sú už nadstavbou, ktorá ale vie deti veľmi motivovať.

Niekedy to dá zabráť.

na ráno. Ak začínate ako siedmak, je ťažké v nej dobehnúť tých, ktorí začali ako druháci," vysvetľuje. Preto začínali pomaly a trpezlivo. Po dvoch rokoch zbral deti na prvé preteky: „Bolo to skôr o tom, aby videli, ako to funguje, ale pokroky postupne prichádzali.“

Do klubu berie každého, kto má záujem. Výber talentov nerobí. Hlavné je dať deťom možnosť športovať. „Samozrejme, ak sa ukážu talenty s nádejou na výsledky, tí už potrebujú špeciálny tréning a dostanú ho v samostatnej tréningovej skupine,“ pokračuje.

Prvé medaily, 10. výročie

Miro prišiel do Tatier v januári 2013. Po 10-ich rokoch od obnovy klubu možno povedať, že veľká časť misie sa podarila. Klub má za sebou prvé povzbudivé športové výsledky. Oliver Vrábel, Lenka Koleková, sestry Chudíkové, Tímea Polorecká a Andreas Brabec siahali po tituloch majstrov Slovenska a iných medailách.

TJ Vysoké Tatry

Miro sa stretol i so samotným Michalom Mlynárom. Správa o obnove klubu ho potešila. Reprezentantov zatiaľ v klube nemajú, ale môže to prísť. Tu talentom zahatal cestu i Covid, keď zabrzdil ich kariéru. Lomnický klub sa zapojil do štruktúry TJ Vysoké Tatry. Deti súťažia

pod jeho menom. S financovaním pomáhajú granty od mesta, projekty, 2 % z daní a rodičia. „To je ďalšia časť úlohu. Vybavenie, presuny na preteky, tréningy, bez peňazí to dnes nejde,“ smeje sa Miro.

Inšpirácia z Dobšinej

Robota v klube Mira baví. Ako hovorí, inak by sa to ani nedalo. Poháňa ho radosť detí, ktorú vidí, keď dosiahnu úspech, zvládnu novú techniku. Vtedy si spomenie na svoje začiatky v lyžiarskom klube Vodné elektrárne Dobšiná a trénerov Jančího Garana a Jančího Lukáča. „Tí nám pripravili také rozmanité aktivity, že sme ani nevedeli, že trénujeme.“ Princípy rozmanitosti a pozitívnej motivácie sa snaží aplikovať aj v Lomnici: „Nevidím význam nútiť

deti do tréningu, ziapať na ne, je to dobrovoľná činnosť. Motivovať sa dá aj inak.“

Plány do budúcnosti?

Deťom s pretekárskymi ambíciami by podľa Mira pomohlo navýšiť tréningový čas na 3 dni za týždeň, vrátane víkendov. Menším deťom zase zabezpečiť aspoň jeden tréning za týždeň. Miro nevylučuje, že sa to podarí. Možno sa objavia nejaký trénerský nadšenec, ktorý mu pomôže, možno štát zvýši dotácie na športové krúžky a kluby, možno...

Plánov je veľa. Dôležité je, že bežecký klub v Tatranskej Lomnici sa po obnove rozbehol. Ide o desiatky hodín zážitkov a driny, ktoré deťom obohacujú mladosť.

HÁDANKA

Všimli ste si paralelu s iným Tatrancom, ktorý tiež začínal ako dieťa v športovom klube v Dobšinej a v dospelosti prišiel pôsobiť do Tatier? Našepkáme, jeho športom bolo horolezectvo.

(Správna odpoveď: Gejza Hoak)

Miro dcéru Elišku zoznámil s bežkami, hneď, ako sa len dalo.

Za najväčší relax Miro považuje isté bežkami lúkami, lesom, poliami, len tak. Mimo upravených tratí.

Modrá Lanovka – Časopis, s ktorým zažívate Tatry na plný dúšok.

Redakčná rada: Tomáš Tišťan, Róbert Gálfy, Peter Šimčák. Foto, ak nie je uvedené inak, Modrá Lanovka a archív respondentov. ©2023. Kontakty: facebook.com/modralanovka; 0948 234 800; tomas.tistan@outlook.com / Design: Lukáš Mlynárik - ezeXiel

Vydavateľ: OZ Dobry základ - FB, Tat. Lomnica 125, 059 60 Vysoké Tatry, IČO 423 431 27; Modrá Lanovka / občasník / vydanie december 2023 / náklad: 5 000ks / porad. č.: 2 / Ročník 6 / NEPREDAJNÉ / *Pre návštevníkov a obyvateľov Vysokých Tatier bezplatne / EV 5604/17 / ISSN 2585-8394

Gerlach a Lomničák mohli byť osemtisícovky

Fakty: Ľadovce určili tvary tatranských skál a osekali ich výšku

Mohli vyzerat' „oblo“ ako Malá Fatra a byť vyššie ako Alpy, keby...? Keby dnešnú podobu Vysokých Tatier vo veľkej miere neurčili ľadovce. Povedať, kadiaľ sa niekedy zosúvali, vieme aj pohľadom pri túre. Naučíme vás ako.

Všetci asi tušíme, že v Tatrách boli ľadovce. Niečo sme o tom začuli, tam to ale väčšinou končí. Pritom, keď sa na tatranský ľadovcový príbeh pozrieme bližšie, objavíme fascinujúce prepojenia s dneškom.

Dokonca aj ako laici vieme pri lyžovačke určiť, kadiaľ ľadovce zliezali dole a ktoré časti skál naopak obišli.

Miro prezrádza tajomstvá

Dar tlmočiť z jazyka vysoko špecializovanej geológie do pútavého príbehu má horský sprievodca Miro Žiak. Keď naznačil, aký veľký súvis majú na naše zážitky z túry dávne tatranské ľadovce, poprosili sme ho, aby o tom porozprával aj čitateľom Modrej Lanovky.

Tatry by vyzerali zásadne inak

Za čo ľadovcom môžeme ďakovať, je podoba a tvary Tatier. „Bez ich pôsobenia by tatranské štíty mali oblejší tvar, niečo ako Malá Fatra,“ hovorí Miro. I keď každé pohorie má svoje čaro, pre horolezcov, turistov, lyžiarov, ..., poznáme to, čo je na Tatrách to krásne. Ostré záhyby, alpský charakter, divokosť skál by nám asi chýbali.

Kontrasty bijú do očí

Rozdiely vidíme priamo na túre. „Oblejšie, bez výrazných záhybov je napríklad Lomnické sedlo, tam ľadovec nebol. Hneď vedľa na Lomnickom štíte pri ostrých skalách však vidíš, ako ho ľadovec vytvaroval,“ ukazuje Miro.

Polohu ľadovcov viete zistiť aj sami

Podobne môžeme porovnať plochú „nudnejšiu“ prednú časť Slavkovského štítu a jeho členitú stranu do Veľkej studenej doliny, Huncovský štít videný z Tatranskej Lomnice a zo severu od Veľkej Svišťovky. Na jednej časti ľadovec nebol, z druhej naopak trhal časti skál a zanechal výraznú stopu. „Takto pohľadom podľa podoby terénu viete sami povedať, či tu ľadovec pôsobil,“ hovorí Miro. Netreba zložitú chemickú analýzu.

Messner to mohol skúšať u nás

Druhým dôsledkom pôsobenia ľadovca je výška Tatier. Tie sa začali dvíhať pred 3,6 miliónmi rokov z roviny, najskôr do miernej pahorkatiny. Rastú dodnes, každým rokom o 0,4 až 1 milimeter. „Ak to hodíme do kalkulačky, mali by

Miro Žiak

dnes tatranské štíty výšku cez 8 kilometrov, ako himalájske veľikány,“ komentuje Miro.

Osekali výšku

Do hry však znova vstúpil ľadovec. Zosuvní výšku tatranských štítov okresal. Pomohli mu aj voda, zvetrávanie a omrazovanie skál. Či je to dobrý, alebo negatívny vplyv, posúďte sami :) Mnohé tatranské štíty sú tak pri majestátnej podobe azda prístupnejšie pre viac ľudí.

Znamená to, že Himaláje by bez ľadovcov mali výšku cez 15 kilometrov? Nie nevyhnutne. „Oni sa začali dvíhať neskôr. Ľadovce tam pôsobia dodnes,“ odpovedá Miro.

Súvislosti medzi ľadovcami a podobou skál pozoruje aj na túrach v Rakúsku.

Pod Anapurnou v Nepále, pozorujúc ľadovce, si predstaví aj „Kežmarák“.

Gerlach štartoval z mínus 2 000 metrov

Miro pridáva ďalšie čísla. Keď sa pred 3,6 miliónmi rokmi začali Tatry vďaka pohybu tektonických dosiek dvíhať, boli ešte 2 kilometre pod hladinou mora. Nula, výška morskej hladiny, je plus - minus počas tisícročí rovnaká. Áno, už vtedy to bola presne tá istá žula, ktorú si môžete ohmatáť dnes na túre.

Veľký príchod ľadu

Veľký zlom v príbehu prichádza o milión rokov neskôr (pred 2,6 miliónmi rokov), keď sa začali striedať ľadové a medziľadové obdobia. Tých cyklov bolo celkovo 103! „Polovica z nich ľadové, polovica medziľadové,“ dodáva Miro.

Pod nulou celý rok

Prechod z medziľadovej do ľadovej doby znamená na Zemi globálny pokles teploty o 14 stupňov. S teplotnými priemermi Tatier teda prišli časy, keď boli pod mrazom celý rok! Začali sa tvoriť ľadovce. Pozor, tie sa ale netvoria z ľadu! Vznikajú hromadením snehu, ktorý sa po spadnutí neroztápa.

Obrovská sila a tlak

Ak jedna ľadová doba trvala okolo pol milióna rokov, viete si predstaviť, do akých rozmerov tatranské ľadovce narastali? „Masa **vysoká** 400 metrov nakumuluje obrovskú váhu a tlak. Z nich pochádza sila, ktorá dokázala vytvárať tatranské doliny a štíty do dnešnej podoby,“ hovorí Miro. Zmenila tatranské obliny na tatranské žulové ostriny.

Ako to presne funguje?

Proces začína, keď je ľadovec už dosť veľký a dá sa do pohybu. Gigantická masa začne trieštiť skaly z podložia a na iných miestach ich obrusovať. V poslednej fáze s oteplením klímy ich rovno necháva na mieste v podobe obrovských valov.

Prečo ale nebol ľadovec napríklad na Lomnickom sedle? Veď teplota tam bola rovnaká. Sneh sa v tomto prípade zosypával do Skalnatej doliny, ľadovec sa tvoril tam.

Porozumieť Tatrám v Himalájach

Tieto deje naviedli Mira na časté cesty do Himalájí, kde ľadovce stále sú. „Reálne tam vidím, čo sa v Tatrách dialo pred miliónmi rokov. „Keď som pod **Everestom**, hneď si aj predstavím „Kežmarák“. Aha, asi tak tam zliezal ľadovec, obrusoval jeho skaly,“ vyznáva sa absolvent fyzickej geografie na Prírodovedeckej fakulte UK.

Najmodernejšie technológie

Vedci vedia zistiť, kedy sa v Tatrách ľadovec vyskytol, ako dlho sa zdržal, koľkokrát sa na mieste roztopil. Pomáha im napríklad analýza mikročastíc skál. „Ak bol niekde ľadovec, na skalu nepôsobilo kozmické žiarenie, teda **izotopy berília**, po roztopení ale už áno. Analýzou povrchu skaly z tatranskej doliny tak určíme, aký dlhý čas sa skrývala pod ľadovcom.“ Miro pri takomto výskume pomáhal. V roku 2016 zanalyzovali okolo 120 vzoriek z rôznych miest Tatier.

Zo skúmaní vziđu často aj prevkapania. Jedno hovorí, že v istom čase boli kopce Považského

Je to zreteľné? Na Lomnickom sedle ľadovec nebol, s Lomnickým štítom sa doslova sochársky vyhral.

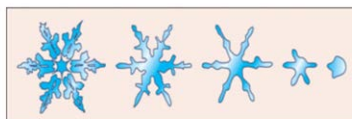

Trasy ľadovcov vieme pozorovať aj na jeseň, v lete a na jar.

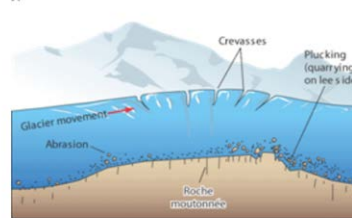
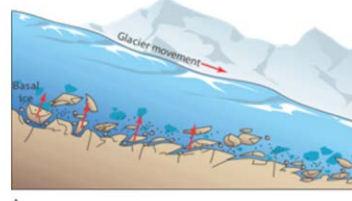
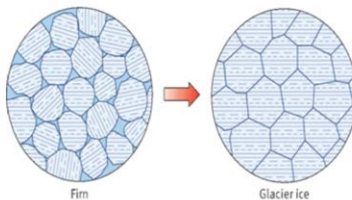
Inovca vyššie, ako tatranské štíty. Len erózia pri Trenčíne bola silnejšia. Bratislavčania to mohli mať na silvestrovské lyžovačky bližšie :)

Ľadovec končil pri stanici električky

Ak máte fantáziu a radi si predstavujete minulosť, Miro pridáva ďalšiu zaujímavosť. Z poslednej doby ľadovej siahla jazyk ľadovca

A Takto sa zo snehu a jeho vločiek tvorí ľadovec.

B Trieštenie, obrusovanie, brázdenie. Takto ľadovec postupne tvaruje skaly.

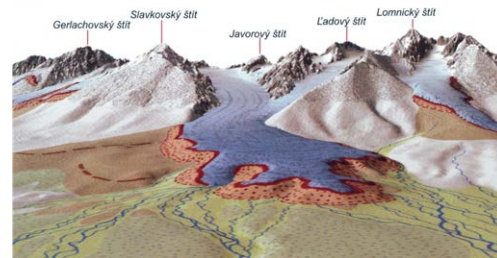
z Hrebienka ku dnešnej Ceste slobody. Tie z chladnejších predošlých dôb ešte nižšie, možno k Novej Lesnej, či Popradu. My len nemáme po tých predošlých stopy, lebo každá nová doba ľadová ich odplaví.

A predsa. Tatry majú svoj ľadovec.

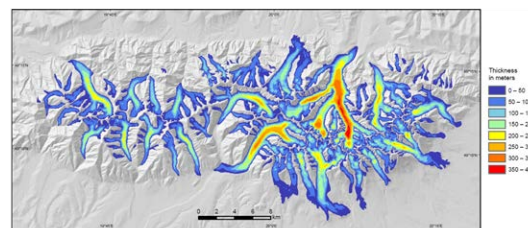
Rozprávanie zakončuje Miro čerešničkou na torte. Správa medzičasom trochu zanikla, ale v Tatrách minimálne jeden ľadovec máme aj dnes. Objavili ho v roku 2011 Poliaci Bogdan Gądek a Andrzej Kotyrba v Medenej kotline. „Bez toho, aby sa ho fyzicky dotkli, použili elektromagnetické vlnenia, ktoré ho identifikovali.“ Zasypanie ľadovca kamennou suťou umožnilo jeho prežitie i v dnešných teplotách.

Na výskum si odskočí aj dnes

Hoci sa Miro teraz profesionálne venuje meteorológii a horskému sprevádzaniu, občas ho doktoranti z univerzít zavolajú pomôcť s výskumom v teréne. „Neodolám, stále som zvedavý, čo z toho vziđe,“ smeje sa. Miro sa potom o tieto poznatky rád podelí, či už na prednáškach, alebo v tomto článku.

V poslednej dobe ľadovej sa ľadovce zosúvali týmito smermi.

Rôzna hrúbka ľadovcov v Tatrách v metroch.

Letné číslo Modrej Lanovky bolo vydané s finančnou podporou mesta Vysoké Tatry.

Vlado Mikolaj: Bez štamgastov by to NEŠLO

Horský vodca Ján „Johnny“ Šustr,
hrdý štamgast Starého Šmakovca.

Jano Šustr a Marek Černý po túre mieria do Šmakovca.

Viete, aká je jedna z najväčších radostí ľudí z reštaurácie? Keď získajú štamgasta. Človeka, ktorý do nej chodí pravidelne, pre ktorého sa stáva domovským stánkom.

Potvrdzuje to Vladimír Mikolaj z reštaurácie Starý Šmakovec v centre Starého Smokovca. Naštartoval našu zvedavosť. Pátrali sme ďalej. Ako sa niekto stáva štamgastom?

Čo rozhoduje?

Vlado nás zoznámil so svojimi dvoma stálymi hosťami, horskými vodcami a partákmi zo skupiny HighTatrasGuides.sk Janom „Johnym“ Šustrom a Marekom Černým.

Dobré jedlo

Mareka Šmakovec najskôr zlákal hamburgermi a steakmi: „Boli prví, ktorí ich začali v Smokovci robiť naozaj, tak som tu začal chodiť,“ spomína. Vzťah neskôr utužil personál. „Ten majú výborný. Milo vás privítajú, stále s úsmevom,“ pokračuje. Najväčším dôvodom je podľa Mareka v konečnom dôsledku dobré jedlo. Hoci hovorí, že je vyslovene mäsový typ, do kolony to najobľúbenejšie zo Šmakovca vyberá

vegetariánsky burger. „Aj my, milovníci mäsa, potrebujeme od neho občas pauzu a Vladov vegáč je výborný,“ smeje sa.

Cviklový šalát s kozím syrom

Dobré jedlo na prvé miesto dôvodov štamgasta dáva aj Johnny: „Vždy tu nájdem dobrý obed.“ Jeho top špecialitou v Šmakovci je **cviklový šalát s kozím syrom**. Pri jedle to ale podľa neho u štamgasta nekončí.

„My, fanúšici Šmakovca, tvoríme už takú silnú partiu. Navzájom sa poznáme, stretávame sa tu. Je to naše miesto,“ vysvetľuje. Páči sa mu, že personál sa v podniku nemení, aj s ním sa už pozná. Mať „svoju“ reštauráciu, ktorej dôveruje, je podľa Jana dobré aj pre horského vodcu.

Klienti si radi sadnú

„Na túre sme s klientom v kontakte, ale nie je to z očí do očí. My sa však chceme i taktok porozprávať. Pri jedle, kde sa dobre cítiť, je to

Johnyho obľúbená cviklová pochúťka.

ideálne.“ Pre Johnnyho a Mareka je to Šmakovec, kam zasadnú s výletníkmi po zostupe zo štítu.

Naplánovať ďalšie túry

Pri večeri si s klientmi dopovedia veci z túry, vymenia fotky. „Často nás do reštaurácie pozvú s cieľom poďakovať sa. Tiež naplánujú a vybrať ďalšie túry,“ vysvetľuje Johnny. Mnohí chcú mať svojho vodcu. Nechcú riskovať, že natrafia na niekoho nového, s ktorým by si ľudsky nerozumeli.

Nezameniteľná horská kultúra

Podľa Jana Starý Šmakovec v Tatrách veľkým dielom spoluvytvára aj horskú kultúru a atmosféru: „Vidíš tu ľudí s batohmi, paličkami, lyžami. Niekedy sme takú kultúru zažívali skôr v Zermatte, teraz sa v tomto zmysle na horské mestečko mení i Smokovec.“

Pomáhajú pri novinkách

Pomoc štamgastov a reštaurácie je vzájomná. Majiteľ Šmakovca Vlado uvádza viacero príkladov: „Či je to hrdosť na to, že ich máme, ktorá nás povzbudzuje, ale aj spätná väzba. Štamgasti nám radi poradia, ako vylepšiť to, či ono, čo pozmeniť v ponuke.“

Pomáhajú aj v „mimossezóne“. „V Tatrách máme hostí v lete a zime, avšak november, či apríl vedia byť podnikateľsky náročné. Vtedy ďakujeme aj štamgastom, že nám pomáhajú prejsť týmito mesiacmi,“ dodáva Vlado.

Z „úst do úst“ od štamgasta

Azda najcennejšia pomoc je pri šírení mena reštaurácie. „Málokto tak oduševnene porozpráva o nás svojim známym, ako štamgasti. Aj preto sme šťastní, že ich máme,“ zakončil Vlado.

Marek Černý na túre s klientmi.

Kamaráti. Vlado komunikuje s hosťami svojej reštaurácie azda najviac v Tatrách.

